

บทที่ 1

บทนำ

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีศักยภาพในการรับรู้สูงและใกล้ชิดกับผู้ชมมากชนิดหนึ่ง เพราะสามารถสะท้อนภาพสังคมขณะเดียวกันยังเป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนในสังคมนั้น ๆ อีกทางหนึ่ง ดังนั้นการที่จะจัดหรือผลิตรายการโทรทัศน์ให้ประสบผลสำเร็จ จึงควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับ กลุ่มเป้าหมายด้วย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก

โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งที่ใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งการสำรวจพบว่า กลุ่มผู้ชมรายการโทรทัศน์จะเป็นเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ถึงวันละ 2-3 ชั่วโมง โดยเฉพาะในช่วงเวลาเย็นจนถึงหัวค่ำ รวมทั้งวันหยุดประจำสัปดาห์ (Lesser, 1975) และจากการสิ้นเปลืองเวลาดังกล่าว ทำให้มีผลกระทบต่อเด็กในด้านสติปัญญา สังคม จริยธรรม และพัฒนาการของเด็กจนอาจทำให้เกิดภาวะวิกฤติต่อตัวเด็กได้ (Sleeman, 1988) และถ้าหากจะกล่าวว่าเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า ย่อมหมายความว่า การที่จะสร้างสรรค์หรือปลูกฝังให้เด็กในวันนี้ได้รับแต่สิ่งที่ดี เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป โทรทัศน์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนที่ใกล้ชิดกับเด็ก จึงควรที่ต้องคำนึงถึงบทบาทของตนเองในการรับผิดชอบต่อเด็ก เพราะผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเปรียบเสมือนผู้กั้นกรง (Gate Keeper) หรือกำหนดเนื้อหาให้ กับเด็ก (Noble, 1975)

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจึงควรเป็นรายการที่มุ่งให้เด็กดูแล้วเข้าใจ สนุกสนาน ได้รับความรู้และประโยชน์จากการดูรายการนั้น ๆ ไม่ว่าจะผ่านทางร่างกาย หรือจิตใจ (จุมพล รอดคำดี, 2525) ดังนั้นการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจึงควรมีเนื้อหาทั้งที่เป็นสาระและบันเทิง รวมไปถึงการคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยเพื่อให้เกิดความแตกต่างจากรายการโทรทัศน์ทั่วไปดังนี้

1. เด็กที่อยู่ในวัย 3 ขวบครึ่งถึง 5 ขวบ จะชอบรายการที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมที่เขามองเห็นในชีวิตประจำวัน เนื้อเรื่องควรดำเนินอย่างง่าย ๆ ให้คุณหรือโทษ

อย่างเด่นชัด ไม่ซับซ้อน เช่น การ์ตูน ที่มีพระเอกกับผู้ร้ายเพียง 2-3 ตัว หรือไม่ก็เป็นรายการ อภินิหาร เพราะเด็กในวัยนี้เป็นเด็กช่างฝัน

2. เด็กที่อยู่ในวัย 6-9 ขวบ ชอบรายการที่เกี่ยวกับธรรมชาติมากขึ้น สงสัย ในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เนื้อเรื่องควรง่าย แต่อาจเพิ่มหรือสอดแทรกความเป็นมาในธรรมชาติ มากขึ้นและเด็กในวัยนี้ชอบแสดงออก ชอบยกยอให้กำลังใจ ชอบอภินิหาร และการต่อสู้กัน ไม่ชอบ เรื่องยาว ๆ

3. เด็กวัย 10-12 ขวบ ชอบรายการที่ใกล้เคียงชีวิตจริงมากขึ้น เริ่มเข้าใจ ในสังคมมากขึ้น เนื้อเรื่องควรมีเหตุผลมากขึ้น และชอบการผจญภัย เรื่องลึกลับ ความรักพวกพ้อง (จุมพล รอดคำดี, 2525)

การจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก จึงเป็นโอกาสที่จะเสนอความคิดสร้างสรรค์ ซึ่ง สำหรับเด็กเองแล้วพร้อมที่จะเปิดรับโลกใหม่ และเขาคิดว่าสิ่งที่ได้จากรายการโทรทัศน์นั้นมีความ หมายและความสำคัญต่อเขามาก จึงทำให้เขารับสิ่งที่ได้โดยไม่แยกแยะว่ามอมเมาเขาหรือไม่ ซึ่ง อาจทำให้เกิดจินตนาการในลักษณะที่ล่อแหลม หรือเชื่อในสิ่งที่ผิด ๆ ได้ง่าย (Hilliard, 1981)

อย่างไรก็ตามการที่จะผลิตหรือจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กให้ได้ดีเพียงใดนั้น นอก จากจะขึ้นกับผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการ กลุ่มผู้ชม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรายการกับกลุ่มผู้ชม แล้วยังต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจด้วยนั่นคือ รายได้และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ซึ่ง ส่วนใหญ่แล้วจะได้จากการให้เช่าเวลาในการโฆษณาหรือการหาผู้อุปถัมภ์รายการ (ปมขุ ศุภสาร, 2530) เพื่อที่จะได้มีรายได้ในการสนับสนุนการผลิตรายการต่อไป

ผู้อุปถัมภ์รายการจะเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนรายการโทรทัศน์เมื่อต้องการที่จะใช้ โทรทัศน์เป็นสื่อในการเสนอขายสินค้า หรือบริการของตนไปยังกลุ่มผู้ชมโดยการเช่าเวลาออก อากาศจากสถานีโทรทัศน์ หรือสนับสนุนรายการที่สอดคล้องกับสินค้าของตนเป็นพิเศษ นอกจากนี้ ยังพบว่าการจัดรายการของสถานีจำเป็นต้องคำนึงถึงความสนใจของผู้อุปถัมภ์รายการและพิจารณา กลุ่มผู้ชมไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้เพราะผู้อุปถัมภ์รายการย่อมสนใจผลการวัดอัตราการรับชมรายการ (rating) เพื่อเป็นพื้นฐานการตัดสินใจอุปถัมภ์รายการต่อไป (อรทัย ศรีสันติสุข, 2530)

ในการจัด หรือผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กก็เช่นกันกับการจัดรายการอื่นที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ จึงต้องมีการหาผู้อุปถัมภ์รายการเพื่อให้การสนับสนุนรายการสามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งถ้าหากพิจารณาตามกลุ่มผู้ที่ชมรายการโทรทัศน์แล้วพบว่า เด็กจะเป็นกลุ่มที่ชมรายการโทรทัศน์มากกว่าผู้ใหญ่ (Lesser, 1975) และยังใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มากที่สุด (Sleeman, 1980) จึงน่าที่จะเป็นไปได้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรจะมียอดชมมากเช่นกัน แต่ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่าการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนั้นมีน้อย จากการสำรวจประเภทรายการโทรทัศน์โดยสมาคมผู้สื่อข่าวบันเทิงประจำปี 2532 (มติชน, 1 มกราคม 2533 หน้า 16) พบว่า มีรายการโทรทัศน์ประเภทรายการบันเทิง 158 รายการ รายการประเภทละคร 125 รายการ สารคดี 106 รายการ รองลงไปเป็นรายการประเภทกีฬา การ์ตูน ภาพยนตร์จีน ส่วนรายการสำหรับเด็กนั้นอยู่ในอันดับที่ 7 จากทั้งหมด 10 ประเภท ซึ่งมีเพียง 27 รายการเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่าการที่รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กยังมีน้อย และไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายหรือบางรายการไม่สามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้นั้น สาเหตุหนึ่งมาจากผู้อุปถัมภ์รายการนั่นเอง รายการโทรทัศน์ที่ดีสำหรับเด็ก อาจลดลง หรือถูกยกเลิกไม่มีเลย เพราะผู้อุปถัมภ์รายการยกเลิกไม่ให้การสนับสนุนรายการ หรือผู้อุปถัมภ์รายการเห็นว่าสินค้าของตนไม่ได้รับความนิยมเมื่อโฆษณาในรายการนั้น ๆ (Libert, Sprafkin and Davidson, 1982) ดังนั้นผู้อุปถัมภ์รายการจึงต้องเลือกให้การอุปถัมภ์รายการที่คนดูนิยมสูง เพื่อที่จะได้โฆษณาและขายสินค้าให้ได้มากที่สุด

จะเห็นได้ว่าผู้อุปถัมภ์รายการมีบทบาทอย่างสูงในการ หรือจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่จะส่งผลให้รายการนั้นสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้หรือไม่ และยังพบว่า ผู้จัดรายการมีปัญหามากในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กคือ เรื่องค่าใช้จ่ายและรายได้จากผู้อุปถัมภ์รายการ สถานีโทรทัศน์ยอมรับว่าถ้าปราศจากการโฆษณาหรือผู้อุปถัมภ์รายการแล้วสถานีก็อยู่ไม่ได้ แม้ว่าสถานีต้องการอยากจะทำหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเด็กให้มากขึ้น ทั้งในแง่ของจำนวนรายการและสัดส่วนของเวลาสถานีก็อาจทำได้ยาก เพราะขาดผู้อุปถัมภ์รายการทั้ง ๆ ที่ความต้องการของผู้ดูมีปริมาณสูง ถึงสถานีจะอะลุ่มอล่วยเกี่ยวกับค่าเช่าสถานีแต่ก็ไม่สามารถทำให้รายการอยู่ได้ตลอด เพราะสถานีไม่สามารถบังคับผู้อุปถัมภ์รายการได้ หรือทางคณะกรรมการ

บริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐยอมรับว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของการขายจะดำรงอยู่หรือเลิกกันไป ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของสถานีจะต้องแก้ไขร่วมกับผู้ปลั๊กรายการ สำหรับผู้ปลั๊กรายการเองก็เห็นว่าต้องทำเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ โดยการขายสินค้าได้ ดังนั้นรายการใดก็ตามที่จัดไปแล้วมักมีคนดูติดตามมากก็ย่อมต้องได้ประโยชน์มาก การสนับสนุนรายการสำหรับเด็กถ้ามีคนดูมาก ผู้ปลั๊กก็ต้องการสนับสนุน แต่ถ้าเป็นรายการที่ไม่มีคุณภาพ หรือเสนอรายการที่ซ้ำซาก ผู้ปลั๊กรายการก็ไม่สามารถสนับสนุนได้เพราะหมายถึงว่าสินค้านั้น ๆ จะปรากฏต่อสายตาผู้ดูน้อยลง แม้กระทั่งปัจจุบันทั้งทางสถานีและผู้ผลิต หรือผู้จัดการต่างก็ยอมรับว่าปัญหาเกี่ยวกับผู้ปลั๊กรายการนั้นยังคงเป็นปัญหาใหญ่ และมีความสำคัญต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอยู่มากเช่นเดิม (จุมพล รอดคำดี และ อรทัย ศรีสันติสุข, 2525)

จากเหตุผลที่ว่าในการผลิตรายการโทรทัศน์นั้นต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ ปัจจัยทางด้านสังคม ที่ต้องคอยควบคุมดูแลรายการให้มีความถูกต้องและสอดคล้องกับวิถีสังคมซึ่งได้แก่กลุ่มผู้ชม ปัจจัยด้านการเมือง ที่เป็นตัวกำหนดนโยบาย ทิศทางตลอดจนการให้การส่งเสริมในการผลิตรายการตั้งแต่ระดับรัฐบาล สถานี หรือเจ้าของรายการ และปัจจัยสุดท้ายคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอันได้แก่ ทุน หรือรายได้ที่ต้องใช้ในการดำเนินการผลิตรายการ ส่วนใหญ่แล้วจะได้จากผู้ปลั๊กรายการซึ่งทุกฝ่ายเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะผู้ปลั๊กรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กจัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหรืออิทธิพลอย่างมากทั้งทางตรงและทางอ้อม (สุรพล สุดารา, 2523) ในการกำหนดประเภท รูปแบบและคุณภาพของรายการ นอกจากนี้ผู้ผลิต หรือผู้จัดรายการยังต้องผลิต หรือจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กตามความต้องการของผู้ปลั๊กรายการ หรือสถานี และสถานียังต้องคำนึงถึงผู้ปลั๊กรายการด้วยเช่นกัน ไม่เช่นนั้นจะเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า และแม้ว่าเวลาจะเปลี่ยนไปก็ยิ่งพบว่าผู้ปลั๊กรายการมีอิทธิพลต่อการผลิต หรือจัดรายการอยู่เช่นเดิม จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ปลั๊กรายการเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดประเภท รูปแบบ และคุณภาพของรายการได้อย่างไร ประกอบกับงานวิจัยเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มุ่งไปยังกลุ่มผู้ชมเป้าหมายที่เป็นเด็กมากกว่าและยังไม่พบว่ามีการวิจัยเกี่ยวกับผู้ปลั๊กรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเลย จึงเป็นมูลเหตุให้ทำการวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ผู้จัดทำรายการโทรทัศน์ที่มีต่อรูปแบบวิธีการนำเสนอ ลักษณะและเนื้อหา ค่านิยม ผู้ดำเนินรายการ เวลาออกอากาศ ในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นบางประการ ตลอดจนสภาพปัญหาของผู้ผู้จัดทำรายการโทรทัศน์ที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
3. เพื่อประมวลรูปแบบ วิธีการนำเสนอที่เหมาะสมของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก สำหรับเป็นแนวทางในการผลิตรายการต่อไป

คำถามในการวิจัย

ผู้ผู้จัดทำรายการมีความคิดเห็นต่อรูปแบบวิธีการนำเสนอ ลักษณะและเนื้อหา ค่านิยม ผู้ดำเนินรายการ เวลาออกอากาศ ตลอดจนความคิดเห็นบางประการ ในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เป็นรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศ ในสถานีโทรทัศน์ ทั้ง 4 ช่อง คือ ช่อง 3, 5, 7, 9 เฉพาะสถานีในกรุงเทพมหานคร
2. รายการโทรทัศน์ที่สำรวจเพื่อทำการวิจัยนี้ สำรวจ เฉพาะเดือนตุลาคม 2533 เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้พิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้
 - 1.1 เป็นรายการโทรทัศน์ที่ผลิตในประเทศ หรือ ต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นรายการสด ภาพยนตร์ หรือ เทปโทรทัศน์
 - 1.2 เนื้อหาสาระของรายการนอกจากจะให้ความรู้แล้ว ยังสอดคล้องกับค่านิยม และคุณธรรมอันดีงาม
 - 1.3 รูปแบบวิธีการนำเสนอรายการพิจารณา รวมถึงเทคนิคการผลิตที่ช่วยให้เด็ก และเยาวชนสนใจติดตามชม

2. ผู้อุปถัมภ์รายการโทรทัศน์ในการวิจัยนี้ เป็นผู้ที่ให้การอุปถัมภ์รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กตามเกณฑ์ในข้อ 1.

คำจำกัดความ

1. รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการโทรทัศน์มีวัตถุประสงค์สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยเป็นรายการที่ดูแล้วเข้าใจ สนุกสนาน ได้รับความรู้และได้ประโยชน์จากรายการนั้น ๆ

2. ผู้อุปถัมภ์รายการ หมายถึง ผู้ประกอบการ ที่มุ่งจำหน่ายสินค้า บริการ หรือประชาสัมพันธ์สถาบัน ที่ใช้การโฆษณาเป็นสื่อ เพื่อชักชวน เชิญชวน ให้ซื้อ หรือใช้บริการนั้น โดยการให้การอุปถัมภ์หรือสนับสนุนรายการด้วยวิธีการเช่าเวลาออกอากาศ หรือให้เงินสนับสนุนในการจัด หรือผลิตรายการ โดยแทรกหรือคั่นการโฆษณาดังกล่าวอยู่ในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

3. รูปแบบการนำเสนอ หมายถึง รูปแบบในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของเนื้อหา ซึ่งรูปแบบในการนำเสนอในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กได้แก่ นิตยสารทางอากาศ ละคร สารคดี การ์ตูน เกม การตอบปัญหา ภาพยนตร์ สันทนาการ สถานการณ์จำลอง บรรยาย อภิปราย สารคดี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อุปถัมภ์รายการซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดรูปแบบ ประเภทของรายการ เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

2. นำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการผลิต และจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เหมาะสมต่อไป

3. เป็นการส่งเสริมให้มีการสนับสนุนรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมีมากขึ้น